

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus VII. Mens Theologorum circa certitudinem ultimi conscientiae dictaminis de absoluta honestate objecti: Ubu, multis deprehensis nimirum absurdis Lapidarii hallucinationibus, ab istius ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

quin aliter facere possit), & oppositum prorsus statuit, nimirum, ut praefatum objectum non sit illicitum, sed honestum re ipsa, & materia contractus re ipsa iusti respectu hominis illum ineuntis ex illa falsa opinione probabili?

426. Cum igitur haec sit in via Probabilistarum principium capitale, nemo Probabilista horrere potest ejusmodi assertionem in materia Sacramentorum, cum sit, non tam sequela, quam ipsa in propriis terminis sententia illorum ad specialem materiam contracta. Nam nisi velimus diversam virtutem prudentiae pro qualibet materiae diversitate adstruere (quod foret paradoxum inauditum contra Ethicos omnes Theologos, & Philosophos) minister Sacramenti certo cognoscens, praefatam opinionem esse probabilem, prudenter illam utetur, & memoratam materiam adhibebit honeste, ac irreprehensibiliter. Igitur Christus Dominus non potuit non positive probare per voluntatem suam consequentem operationem istam sui Ministri, tanquam verè fidelis, & prudentis dispensatoris. Ergo non potuit non velle, & statuere, ut materia, qua utitur in dicta hypothese, sit vera, atque legitima Sacramenti materia, alioqui vellet (quod absit) ut Minister frustraret Sacramentum, omitendo materiam unice praestitutam, & aliam illegitimam adhibendo per nullam voluntatem ab ipso Christo Domino designatam.

427. Quin & assertio haec mea, ex terminis multò facilior est, quam tua communis assertio: quia objectum, quod assumitur in mea hypothese, ex se, & natura sua malum non est, sed bonum, aut saltem nulla ratione malum, quodque honestè potuerit à Christo amari; quid enim vetat, Dominum, si voluisset, designare per se, & ex primaria sua intentione, ut materia propriam Baptismi, omnem aquam, quam obviam haberemus, seu naturalis foret, seu

rosacea? Nemo profecto, nisi irrationabiliter, affirmabit id repugnare.

428. Ast verò objectum alicuius communis non hujus est naturae, sed contrariae, nimirum ex se turpe, & injustum, quodque Deus non possit ulla ratione amare per voluntatem aliquam antecedentem: quin, immò, quod non possit non odire, ac severissime prohibere. Quis verò non concipiat hanc voluntatem Dei consequentem, & efficaciam ejus mirificam ad immutandum objectum suum, multò difficiliorem, & ad speciem multò absurdioram, quam illam Christi Domini voluntatem? Cæcus planè sit, qui non videat, si alteram oporteret abjicere, hanc posteriorem Dei voluntatem, potius quam illam Christi, fore negandam.

429. Patet ergo, non nisi falsò, & per inconsequentiam evidentem, restringi sententiam benignam, ut ad materiam Sacramentorum ipsius praxis non extendatur; nec hoc posse quemquam dubitare, nisi qui Reflexivè mirabilem structuram, non calleat.

ARTICULUS VII.

Mens Theologorum circa certitudinem ultimi conscientiae dictaminis de absoluta honestate objecti: Ubi, multis deprehenfis nimirum absurdis Lapidariis hallucinationibus, ab istius questionis resolutione, doctrina nostra independens ostenditur.

430. **N**imirum, quidquid sit, utrum Sacramenti minister, ut licitè, ac prudenter procedat ad ipsum constituendum, aut conferendum, debeat esse certus simpliciter de reali valore, seu veritate ipsius Sacramenti: immò supposito, quòd esse non debeat, ut stabilitum relinquimus; videndum superest, an saltem opus sit, ut apud se concludat, inspectis omnibus; iudicio similiter certo operationis suae eliciendae veram,

KKK ram,

ram, & absolutam honestatem? Pro
cujus decisione quæstionis (à qua
doctrina nostra non pendet, ut vide-
bimus) præmittendam putavimus
in hoc articulo generalem doctri-
nam, & sensum Theologorum de
præfati dictaminis certitudine, ut
quid in hac materia peculiari absolu-
tè tenendum sit, firmius, atque di-
stinctius concludamus.

§. I.

*Quid de hac certitudine Theologi
generaliter sentiant?*

431. **A** Nimus non est, ut adver-
timus, quæstionem hanc
apud omnes gravissimam pro digni-
tate sua modo tractare, sed delibera-
re tantum celeriter quantum satis
sit, ut doctrinam in superioribus à
nobis statutam, & regulam agendi
præfixam pro hac speciali materia,
ab istius ingentis difficultatis resolu-
tione, quæcunque demùm sit, mi-
nimè pendere ostendamus adversus
Lapidarium nostrum, qui non mi-
nus ineptè, quàm vehementer, sen-
tentiam nostram seriò, nec semel,
ex hoc capite calumniatur.

432. Enimverò inter Theolo-
gos modernos, tam veræ, ac mode-
ratæ, quàm benignæ sententiæ se-
ctatores, non convenit omninò de
re ista, sed multiplex potius est sèsus.

Nempe, etsi apud recentès, aut
recentissimos Probabilistas, sit jam
valde communis, atque recepta præ-
fata certitudo absoluta (& quidem
metaphysica juxtà plures eorum,
quod videtur dictu incredibile) ulti-
mi conscientiæ dictaminis, quod ap-
pellant practicè practicum: multi
tamen ex illis, qui Probabilissimum
modernum recens in mundo natum,
minùs cautè exceperunt, atque fo-
verunt, existimarunt, non esse ne-
cessarium, neque ullo modo possi-
bile in rebus de se dubiis, aut proba-
bilibus ultimum conscientiæ dicta-
men certò, & infallibiliter conclu-

dens absolutam actionis honestatem;
ita enim docuerunt Medina ipse,
Probabilismi primus, ut creditur,
Author, Vazquez, Sanchez, Lorca,
Granados, Salas, & alii plures præ-
cipuæ auctoritatis inter eos, quos
Recentiores ipsi pro benigna sen-
tentia numerant.

433. Pariter inter nostros Anti-
probabilistas nonnulla de re ista dis-
sensio est. Porro Theologi antiqui
cum D. Thoma satis apertè, aut do-
cent, aut supponunt communiter,
judicium ipsum practicum direc-
tum, quo intellectus concludit proba-
biliter veram honestatem objecti,
regulare immediatè operationem;
nec agnoverunt aliquod artificium,
quo operans deberet, aut posset,
comparare ulteriorem certitudinem
per aliquod artificium reflexum.
Quare si quando insinuant, aut di-
cunt, judicium de honestate opera-
tionis certum esse debere, intendere
censendi non sunt certitudinem ali-
quam reflexam, (cujus ne leve qui-
dem vestigium inire apud ipsos sit),
sed probabilitatem non vulgarem,
aut latam, sed veram, firmamque,
qualem superius nos exposuimus.

434. Hanc autem opportunè ap-
pellant certitudinem, non simplici-
ter talem, sed imperfectam tantum
juxta propriam materiæ conditio-
nem, secundum quam intelligi de-
bent locutiones Doctorum absolutæ,
ut multi etiam ipsorum distinctè ex
Aristotele notaverunt, ac expresse-
runt. Videatur inter alios S. Anto-
ninus, cujus verba mox afferemus.

435. Similiter loquuntur, & in-
telligi debent Recentiores non pauci
Antiprobabilistæ, qui ubique palam,
aut docent, aut supponunt, nemi-
nem aliquando prudenter agere,
nisi qui certò judicat, objectum,
quod amplectitur, honestum esse;
nam, cum nullibi doceant, aut insi-
nuent, certitudinem istam esse abso-
lutam, & nulli expositam deceptio-
nis periculo, aptè, & congruè ac-
cipiuntur de imperfecta, ac mo-
ra-

Aristo. 1.
Ethic. 4.
S. Anton.
1. p. Sum. 4.
3. c. 10. §.
10.

rali juxta propriam materiae conditionem.

436. Nec refert, quod nonnumquam quidam eorum conceptis verbis caveant, memoratum judicium ita certum esse debere, ut omne morale periculum, omnemque deceptionis formidinem a mente operantis excludat: ipsi nanque, & duplex periculum, & duplicem deceptionis formidinem considerant, atque distinguunt; quarum alteram vocant logicam, metaphysicam, aut physicam (id ipsum de periculo intelligunt), & alteram moralem, per quam significant timorem adeo magnum errandi, ut prudenter nequeat contemni, neque secum patiatur judicii firmitatem necessariam ad agendum prudenter, atque rationabiliter. Hanc posteriorem (secus priorem illam) merito affirmant necessario excludendam: Unde diversis vocibus non aliud exigunt, quam judicium verè probabile, quale nos ponimus, & exigimus, ut post pauca distinctius exponemus.

437. Neque item alium sensum re ipsa intendunt nonnulli, qui docuerunt cum Cajetano judicium necessarium ad agendum honestè debere non esse opinionem; nam opinio est regula ambigua, cui prudenter non possit operatio committi, ut Cajetanus olim arguebat. Porro hi Auctores per opinionem intelligunt judicium furmidolosum formidine morali nuper exposita, quod merito proinde negant sufficere: judicium verò firmum, ac constans, quod vocamus certum moraliter, quodque praefatam formidinem moralem, non verò logicam, omnino excludit, nolunt, ut dicatur opinio; quod unicè ad loquendi modum spectat, de quo contendere foret inutile.

438. Hanc esse Cajetani mentem genuinā, facile evincit P. N. Generalis Thyrsus, productis verbis Cajetani ipsius, qui re vera non eget expositore apud eum, qui intelligat, quid nomine opinionis ipse significet. Sed

quia multi (inquit ipse Cajetanus) nesciunt discernere inter certitudinem moralem, & mathematicam, omnia quodammodo locant sub opinionibus. Hæc Cajetani verba, si Lydius Lapidarius observasset, atque calluisset, non fuisset in his multis. Sed præoccupatus erat principio planè falso, quo necessario hallucinabatur, ut statim palam faciemus.

439. Eundem sensum exprimit vocibus aliquantò diversis Doctor Antonius Charlas, in suo Opere folio, ac dilucido, quo novissimè nostram, & veram sententiam propugnat, dum docet non licere partem minùs tutam amplecti, quanvis illam censeamus probabiliorē, dum pars opposita magis ruta probabilis pariter est. Sensus quidem est idem: termini tamen mihi haud satis opportuni videntur, nec consentanei ad principia nostra; qui proinde, ut & alii, quibus hic Auctor non nunquam utitur, præbere possunt minùs intelligentibus aliquam occasionem errandi, quod experimento didicimus.

440. Tandem non desunt aliqui moderni Antiprobabilistæ, qui exigere omnino videantur ultimi conscientiae dictaminis certitudinem absolutam: nam licet hoc non satis plerumque exprimant; cum tamen exigant dictamen reflexum, quo tandem operans apud se concludat operationis suæ honestatem, satis clarè significant, non sufficere moralem certitudinem, quam secum affert juxta principia nostra judicium antecedens, atque directum.

441. Hic est in questione proposita Theologorum sensus summum, sed & fideliter simul expressus. Facile verò patiar, ut quis de mente unius, alteriusve, si libuerit sibi, contendat, dummodò nemo in dubium vocare, aut interpretari præsumat mentem Angelici Præceptoris; ipse nanque non semel de re ista adeo distinctè, & clarè locutus est, ut nullo prorsus egeat interprete, ut patebit statim ex proximè dicendis.

KKK 2 Uti-

Cajet. in Sum. verb. Opinio.

442. Utinam plurimæ locutiones ipsius aliquando nullum haberent; multi enim non quærunt sensum S. Doctoris de se plerumque facilem, ac perspicuum, sed proprium sensum altè præconceptum, & D. Thomæ sensui palàm contrarium, per interpretationem sæpè ridiculam, ipsi S. Doctori valde irreverenter affingunt, Profectò multò minùs ipsum offenderent, si simpliciter dereliquerent; quod in aliquo eventu rarò, etiam prudenter fieri posse, nemo prudens vertat in dubium; quanvis frequenter ipsi repugnare, præcipuè verò in doctrina morum, indicium sit haud leve animi pertinaciter decepti, neque sincerè veritatem amantis.

§. I I.

De D. Thomæ mente insignis
Lapidarii hallucinatio.

443. **H**ic ergo Recentiores non pauci objurgandi meritò sunt, sed omnium severissimè Lapidarius, qui, sicut præ omnibus audet, ita etiam frequenter præ omnibus delinquit. Nisi fortè ridendum quispiam duxerit, quòd D. Thomam Quodl. 8. q. 13. (ubi nostram potissimam cōtroversiam sub propriis terminis subtilissimè disputat, sapientissimèque resolvit, antiquam, & communem sententiam docens, & reprobans futurum multò post tempore Probabilissimum, mirifica perspicuitate cum magna brevitate conjuncta, si quid unquam perspicuè, atque distinctè docuit) interpretatur in sèsu reflexo; quasi videlicet S. Doctor, dum docet, nemini licitum esse ad partem minùs tutam declinare, nisi ipsa in se vera sit, & operans post diligens rei examen judicet ipsam veram judicio firmo, ac certo (qui est unicus eventus, in quo concedit licitum usum opinionis directæ minùs tutæ) intenderit tantummodò reflexam certitudinem, com-

paratam per artificium reflexionum Probabilissimi, præscindentem scilicet à certitudine, immò à reali etiam objecti veritate. In hac S. Doctoris interpretatione mirabili sectionem integram Lapidarius impedit, quod incredibile videretur. Sed hæc est hominis animositas, quæ nihil non faciat credibile.

444. At quodnam est fundamentum cogens, ut credamus, Angelicum Magistrum loqui non posse de alia certitudine, quàm de reflexa Probabilistarum, etiam dum verbis conceptis asserit requiri omninò ad honestè operandum non modò veritatem formalem, sed & realem, atque objectivam, eamque certò ab operante cognitam, quo nihil evidentius repugnans sententiæ Probabilistarum, & inanibus ejus reflexionibus? Fundamentum convincens aliud non est, quàm illud Lapidarii principium, nimirum, quòd judicium probabile, & non excedens limites judicii opinativi, in nullo vero sensu possit dici judicium certum, nisi per *inauditum paradoxum*, quo pacto nemo dicat D. Thomam fuisse locutum. Non ergo loquitur de judicio directo ad honestè operandum, necessario; nam hoc non debet esse plusquàm probabile, nec excedere sphaeram opinionis, nisi fortè velimus Janfenizare, & Tutorissimum jam damnatum defendere, eundem affingentes D. Thomæ, ut ipsius auctoritate protegamus nostram sententiam.

445. Hoc est invictum Lapidarii principium, quod nemo in dubium vocare possit, nisi per *inauditum paradoxum*, quodque si ex libro ipsius demas, dimidium panè libri detraxeris. Verùm principium istud indubitatum, ne verisimilis quidem assertio est, quam seriò à nobis debere convinci miserum planè sit, ac dolendum.

446. Porro, ut alia præteream in re notissima; quis precor ethice disciplinæ adeò imperitus erit, ut ne-

nesciat, objectum ejus proprium, & esse, & dici ab omnibus certum moraliter, ipsamque scientiam, imperfectam quidem, ceterum moraliter certam; cum tamen certum pariter sit, objectum ejus proprium simpliciter esse fallibile, quodque intra proprios limites opinabilis, seu probabilis tantum, contineatur, ipsamque moralem scientiam, aut nihil unquam, aut vix quidquam concludere, nisi per discursus probabiles? Legat saltem Philosophum Lapidarius in ipsis Ethicorum proemialibus, & D. Thomam eundem exponentem, & mirum, si rubore non suffundatur.

447. Aut, si fortasse citius discere velit, quid sit certitudo moralis, auscultet saltem D. Antoninum, id ex ipso Philosopho adnotantem, tanquam vulgare quid, ac notissimum: *Tertia (inquit) certitudo, scilicet moralis, seu civilis, tangitur in principio Ethicorum, ubi dicitur, quod disciplinatus est in unaquaque re certitudinem querere juxta exigentiam materiam. Equè enim vitiosum est persuadentem querere mathematicum, & moralem demonstrantem. Non enim confurgit certitudo moralis ex evidentia demonstrationis, sed ex probabilibus conjecturis grossis, & figuratibus, magis ad unam partem, quam ad aliam se habentibus. Dicitur autem probabile, quod pluribus, & maxime sapientibus apparet verum. Ex his igitur sequitur, quod in humanis agibilibus, quæ tantam habent varietatem, teste Aristotele, & experientia, sufficit talis certitudo, quæ non semper scrupulos omnes adiciat, sed sufficit, ut contemnat, seu superet eos.* Hæc Antoninus, quæ passim alii notant, & nimis apud Theologos vulgaris sunt; in quibus multa potest Lapidarius notare, ut multas suas æquivocationes contemnat.

448. Itaque certitudo moralis ex suo genere imperfecta est, & certitudo tantum secundum quid. Quare quoties profertur absolute,

nisi ex circumstantiis adjunctis aliud intelligere liceat, in materia morali, de qua tractamus, solum significat probabilitatem, non quidem vagam, pureque apparentem, quæ nimirum præscindat à vero, & falso, & utriusque communis sit, etiam formaliter, & in mente operantis, qualem adstruit benignus Probabilismus (hæc enim nullo modo dici potest moralis certitudo, cum nullam dicat determinationem, sive inhesionem ad veritatem, in qua adhesionem certitudo consistit), sed prudentem, ac solidam, connexamque moraliter cum veritate, qualem vera Theologia statuit.

449. Unde quando probabile distinguimus à certo, vel per hoc tantum volumus significare notabiliorem aliquam, & insigniorem probabilitatem, quæ à fallibilitate longius recedat, propriusque ad perfectam accedat, absolutamque certitudinem; vel certum usurpamus pro eo, quod est tale perfecte, & absolute, nempe simpliciter infallibile, & excedens omnino sphaeram opinabilis, sive probabilis, cujus est propria moralis certitudo, nempe imperfecta, & secundum quid. Porro certitudo absoluta propriè non est certitudo moralis, licet quandoque talis dicatur; sed aliud certitudinis genus diversum à morali certitudine, & affectio specialis, seu proprietas fidei divinæ, & scientiæ simpliciter, ac propriè talis. Dicitur verò moralis aliquando impropriè tantum, ac pure materialiter, quia nimirum concernit materiam morum, in qua sunt etiam aliqua certa simpliciter, & metaphysicè quoque, infallibilia.

450. Certum ergo moraliter propriè loquendo in idem cum probabili recurrit, sicut moraliter impossibile recurrit cum difficili, & arduo, quod non est absolute impossibile, sed secundum quid tantum, & cum addito diminvente: & quemadmodum arduum dicitur magis,

Antoni. ubi
allegatus
sup.

gis, aut minùs impossibile, prout fuerit magis, aut minùs arduum; ita etiam probabile dicitur magis, aut minùs certum, prout magis sit, aut minùs probabile, utrumque scilicet in suo genere imperfecto, & secundum quid.

451. Præterea, sicut illud, quod arduum est, maximè si valde sit arduum, frequenter absolutè, & sine ullo addito, solemus impossibile dicere: itam etiam probabile, præsertim notabiliter, & insigniter, passim consuevimus dicere certum, nulla limitatione superaddita, quia ipsa moralis materia, de qua disputamus, aut loquimur, satis per se restringit locutiones ejusmodi, propriumque earum sensum ostendit, ut non debeant intelligi de impossibilitate, vel certitudine absoluta, ac perfecta, sed de imperfecta, & morali tantum, *juxta exigentiam materiae* scilicet, ut nuper D. Antoninus agebat.

452. Possent hæc comprobari, aut explicari ulteriùs, si foret opus, exemplo objecti legis humanæ, quod est ex suo genere absolutè fallibile, adeoque probabile tantum: & tamen passim appellatur certum certitudine scilicet morali. Similiter testimonia juridica, allegationes, aut probationes, quæ sunt apud forum humanum, fallibilia sunt absolutè, & intra spheram probabilitatis, ut compertum est apud omnes, & docet Magister Angelicus, cujus verba damus statim. Quis verò nesciat passim vocari certa, in ipso etiam utroque Jure, & quidem absque ulla restrictione ex modo ipso significandi? de quo post pauca iterum sermo redibit. Sed pudet immorari rebus ejusmodi, vel apud vulgus notis, demonstrandis.

453. Legat, si sibi placet, Lapidarius, Eximium nostrum, non suum Doctorem (cui nempe nimium defert tunc unice, cum ad suum gustum loqui sibi videtur; aliàs verò cum reliquis passim contemnit) tum sæpè alibi, cum ro. 4. in 3. p. d. 20.

f. 1. n. 25. Laim. to. 2. li. 5. tr. 2. c. 5. & alios, etiam graves Probabilistas, & facillimè discit hanc certam veritatem, quòd opus omnino sit multa legisse, antequàm quis, præsertim in materia tanti momenti, ad paucula scribenda, dictandave, se accingat.

454. Cæterum, ut sciamus, quid D. Thomas senserit de morali, quam dicimus, certitudine, testes alios producere non est opus. Audiatur ipse D. Angelicus: *Certitudo (ait) non est similiter querenda in omni materia: in actibus enim humanis, super quibus constituuntur judicia, non potest haberi certitudo demonstrativa, eo quòd sunt circa contingentia, & variabilia. Et ideo sufficit probabilis certitudo, qua ut in pluribus veritatem attingat, & sic in paucioribus à veritate deficiat.* Legat hæc Lapidarius, & discat aliquando, si libet, an inauditum sit paradoxum, quod judicium purè probabile, adeoque absolutè fallibile, in materia morali certum dicatur, certitudine scilicet morali, & imperfecta.

455. Abeat jam igitur novus hic Magister, & venerabilis sententiae benigna vindex, fidenterque concludat, ex invicto suo principio, Angelicum Doctorem profectare, & esse apertè Reflexivam benignum: objurget, & contemnat audacter, & P. Generalem Societatis, & alios nuperos Antiprobabilistas apud cordatos omnes verè sapientes, eo quòd Cardinalem Cajeranum, P. Molinam, & alios plures, qui benignam sententiam expressè reprobant, cum exigunt aliundè ad prudenter agendum judicium certum de honestate objecti, exponant de judicio directo verè probabili in sensu nostro, quod meritò certum vocatur, moraliter videlicet, ac imperfectè *juxta exigentiam materiae* moralis. Alia denique plura ex illo suo certo principio depromat contra nostram doctrinam argumenta subtilia, & evidentia, qualia se passim jactat depromere.

§. III.

De Bellarmino peculiaris correptione
Lapidarii.

556. **S**ed dissimulare non possum quòd P. Generalem Societatis in speciali Animadversione, quam adversus illum instituit per duas paginas supra quadraginta sui gloriosi libri (certè non magni), & in qua ad alias opiniones ejusdem ab hac materia prorsus alienas acriter sugillandas digreditur, supra modum contemnit, ac panè irridet; quòd piissimum, juxta ac sapientissimum Bellarminum docentem, ut quis tuto, & honestè operetur, debere in controversiis, quas designat, certam veritatem inquirere: & si rei certitudo ad liquidum apparere non possit, (Cardinalis verba ipsa mox dabimus) debere omninò tutiorem partem sequi, exponat juxtà proximè dicta de judicio probabili veritatis, quale designat sententia nostra, quod jure merito certum appellatur, certitudine nempe morali, ac imperfecta, quæ propria est materia moralis.

457. Hanc, quæ re verà non expositio, interpretatiove, dici mereatur, sed simplex enarratio, aut expressio assertionis V. Cardinalis (utique de se claræ, propriæ, ac legitimæ, nullaque expositione, aut interpretatione indigentis) mirum est, quàm audacter Lapidarius contemnat, adeò ut dicat, vix fore cordatum aliquem, qui possit credere, P. Generalem Societatis serid, & ex animo illam adhibuisse: esse enim, inquit, incredibilis omninò, nec, ut apparet, serid ab illo tradita.

458. Quid ergo, Magister cordatissime, tibi ne credibile apparet, quod P. Generalis expositionem istam non serid, non ex animo adhibuerit; quam ex ipso Bellarmino deprompsit? Vide quid Bellarminus ipse docuerit de re ista, de qua distinctissimè tractat li. 3. de Ju-

stificat. per totum ferè cap. 2. Profectò jurè causari non potes, quòd nimum à te postulemus.

459. Audi igitur verba sapientissimi Cardinalis, qui postquam varios certitudinis gradus distinxisset, & exposuisset, accedit tandem ad eam certitudinem, quæ est, inquit, earum rerum, quæ sola fide, vel opinione nituntur. Cum verò & in hoc genere, tres gradus distinxisset, quorum duo priores ad fidem pertinent divinam, vel humanam, in hæc demum verba concludit: *Tertium gradum habent illa, quæ tot signis, & conjecturis nituntur, ut securum hominem reddant, & anxietatem excludant; non tamen formidinem omnem expellant: atque hæc dicitur (aures arrigito) certitudo conjecturalis, & opinionis est, potius quàm fidei.*

460. Fateris jam, te hætenus de certitudine judicii opinativi aliter, quàm res habeat sapuisse. Ais tamen adhuc, verba Bellarmini expositionem illam non pati; nam loquitur de judicio honestatis, quo veritas appareat ad liquidum: licet verò judicium merè probabile, & opinativum, possit, utcumque certum vocari; attamen, quòd per se ipsum veritas appareat ad liquidum, nemo profectò dixerit. Sed rem adhuc non attingis: quia, sicut certitudo veritatis, ita etiam liquiditas, aut claritas (imperfecta nimirum, ac moralis) non repugnat judicio opinativo.

461. Utique prudentissimus Cardinalis illo loquendi genere significare voluit, & commendare diligentiam non segnem adhibendam in quærenda lege divina, maximè in rebus gravioris momenti, à quibus pender animæ salus; neque sufficere nobis debere quolibet apparentiam veritatis, sed studiosè potiùs enitendum ad judicium verè probabile, hoc est, maturum, solidumque, quo prudenter, ac firmiter judicemus, objectum, quod intendimus amplecti, esse honestum re ipsa, & coram Deo.

Id

Constat.
omninò, li-
ber paginis
256.

Bellarmin.
ubi nuper

Lapis Lyd.
n. 411.

462. Id utique iudicium meritò dicitur certum, ac liquidum pro conditione materiæ moralis. Nec Bellarminus maiorem aliam exigit, ad agendum prudenter, iudicii claritatem, aut certitudinem, cum de iudicio huiusmodi disertè affirmet, sufficere, ut securum hominem reddat, securitate scilicet morali, quam patitur per se humanus, ac moralis modus agendi. Quæ verò illa? Nempe, quæ anxietatem excludat; non tamen formidinem omnem expellat. Non ne vides, apud sapientes quàm sit certum, prudentem conscientiam nostræ securitatem, animi turbationem, & anxietatem quidem expellere: at tamen non formidinem omnem, & timorem sanctum peccandi? Hanc tu dicebas magnam, & evidentem contradictionem. Sed qui facilè loquitur, facilè labitur.

463. Sufficiant puto dicta, vel apud mediocriter eruditos, ut constet, V. Bellarmini interpretationem exhibitam, non credibilem modò, sed indubitabilem esse.

Sed quia fortè non desint aliqui, quos nimium adhuc moveat Bellarmini locutio de veritate ad liquidum cognoscenda; nam quidquid de morali certitudine sit, evidentia tamen, aut claritas, quam hæc locutio apertè significat, manifestè videtur repugnare iudicio de se obscuro, atque formidoloso, quale est juxta omnes opinativum omne iudicium: quare operæ prætium sit non nihil addere pro hac æquivocatione removenda.

464. Addo igitur eundem esse Bellarmini, ac D. Thomæ, & loquendi modum, & sensum. Nam Doctor Angelicus simili locutione nonnunquam utitur, eandemque designat agendi regulam, ut patet ex ejusdem S. Doctoris verbis alibi jam à nobis scriptis, quibus generaliter docet, quid agere debeamus in omni dubio circa solum legis. Nempe, eum objecisset secundo loco, nemini privato licere legem interpre-

tari, aut ab ejusdem sensu deflectere, D. Tho. 1.2. 976. a-6 ad 2.
respondet S. Doctor: *Dicendum, quòd ille, qui sequitur intentionem legislatoris, non interpretatur legem simpliciter: sed in casu, in quo manifestum est per evidentiam documenti, legislatorem aliud intendisse. Si enim dubium sit (attende), debet, vel secundum verba legis agere, vel superiorem consilium.* En M. Angelicus solum concedit, licere amplecti partem minus tutam faventem libertati contra legem, quando, sit evidens, legem non obligare, aut non extendi ad illud objectum: omnem autem eventum, in quo evidentia desit, dubium appellat, in eoque generaliter abnuit licere agere contra verba legis.

465. Nemo autem eatentis ineptiat, ut D. Thomam velit interpretari de evidentia dicta minis reflexi, nisi fortè, qui terminos non intelligat, & cuiusmodi non paucos invenias: de similibus autem non oportet esse sollicitos, ne nos similiter ineptiamus.

§. IV.

Evidentia moralis, & imperfecta, optimè cadit, sicut & certitudo, in iudicium purè probabile.

466. Jam ergo cui D. Angelici non sufficiat auctoritas eximia ad deponendam vulgarem apprehensionem, rationibus præterea manifestis facillimè possit convinci.

Sanè, omne iudicium opinativum obscurum absolutè est, sicut est absolutè fallibile, ac incertum. At, sicut absoluta incertitudo non contrariatur, sed optimè coheret cum ejus certitudine secundum quid, imperfecta nimirum, & morali, sic etiam de evidentia, & eadem ratione dicendum est; omnis enim iudicii certitudo, quæ purè subjectiva non sit (excipio hic certitudinem fidei, quæ ex alio principio descendit) cum pari claritate conjuncta est. Er-

go,

go, sicut iudicium purè probabile, & opinativum simpliciter, rectè appellatur certum in materia morali juxta exigentiam materiæ ipsius, sic, & eodem jure evidens dici potest evidentiâ similiter morali, ac imperfectâ.

467. Movere ergo non debet, quod iudicium humanum de veritate aliqua interdum clarum, liquidum, aut evidens dicatur, ut propterea debeamus existimare, ipsum esse plusquam probabile, & opinativum simpliciter, quando ex materia ipsa, & circumstantiis, meritò locutio restringitur, neque loquens aliunde contrariam intentionem, satis ostendit, ut re ipsa ostendebant Jansenistæ, seu Tutoristæ, qui damnatum articulum tuebantur.

468. Quin immò assertio ipsa, damnata se solâ, & alia quavis expressione seclusa, contrarium illum sensum jurè damnatum, clarè, & apertè significabat; nam si opinione ulla, etiam probabilissima, non liceat aliquando uti, evidens est, iudicium requisitum debere semper esse plusquam probabile, adeoque minimè opinativum, sed absolute certum, & evidens: id, quod Sinichius, ejus erroris auctor, ex professo aliunde docebat, & actuosissimè suadere nitebatur. Quid verò assertio ista prorsus irrationalis, & jure meritissimo damnata, cum sententia nostra, quæ docet, licitum esse uti non tantum opinione probabilissima, sed quavis etiam verè probabili?

469. Est ne satis hoc? Audi tamen præterea argumentum vulgare, sed convincens omnino. Nihil sanè frequentius apud humanum forum, quam probationes, & allegationes, sufficientes, ac necessarias, ut iudex possit ferre sententiam, præsertim capitalem, contra reum, debere certas, & evidentes esse, immò luce ipsa clariores. Hæc vox passim auditur in tribunalibus, passim repetitur à Jureconsultis, quin, & in

Jure ipso non semel invenitur expressa vocibus vel eisdem, vel penitus æquipollentibus. Quid verò putas, probationes ejusmodi transire sphaeram probabilitatis, seu certitudinis absolute fallibilis, adeoque moralis duntaxat?

470. Profectò testimonium, aut plurium hominum delictum de visu testantium, testimonium humanum est; adeoque absolute fallibile, & utinam quandoque non falsum. Ergo iudex ex illo, & ex alia quacunque probatione legali, ut summum concipere potest iudicium aliquod de delicto commissio valde prudens, sed probabile tantum, adeoque absolute fallibile, & non certum plusquam moraliter.

471. Denique semiplena probatio criminis, si accedat rei confessio, etiam per torturam extorta, censetur plena contra ipsum probatio, ut est expressa Juris decisio, *Confessos in Jure pro judicatis habere placet*, & praxis ordinaria confirmat. Quis verò nesciat, contingere posse, & de factò sæpè contingere, quod Augustinus amarè deslet? *Et quod est (inquit) intolerabilius, magisque plangendum, rigandumque, si fieri posset, fontibus lacrymarum, ne occidat (iudex) nesciens innocentem, sit per ignorantiam miseriam, ut & tortum, & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torserat*. Vides ne, probationem de se fallibilem, & quandoque, teste Augustino, ipsaque experientia, fallentem, ore pleno evidentem dici, immò luce ipsa clariorem? Et quidem verè, ac rectè, quia materia moralis per se ipsam locutionis sensum restringit, ut non nisi morale, & imperfectam tantum evidentiâ significet pro conditione ejusdem materiæ.

472. Patet ergo, iudicium certum, ac liquidum, de partis minustatæ veritate, quod ad honestè agendum exigunt D. Thomas, & V. C. Belarminus, nihil aliud, re vera, significare, quam iudicium verè probabile,

L II & sim-

Leg. ult. C. de Probat. leg. si quis 34. C. Ad leg. Iul. de Adul. leg. 3. §. Prætor. ff. de Suspec. tutor. leg. 2. C. de In litem juran. leg. 14. de contrah. stipulat. Ex Jure nostro Hispa. leg. 25 ti. 1. part. 7. & sæpè alias.

Leg. fina. C. de Confessis.

Aug. 7. de Civit. c. 26.

& simpliciter opinativum, quod cōgruè dicitur moraliter certum, & liquidum etiam, aut evidens, juxta conditionem materiæ; etenim evidentia, & certitudo, quando materia moralis est, imperfecta, ac moralis censeri debet, proindeque cum vera probabilitate recurrens, licet locutio ipsa sit absoluta, dummodò aliunde loquens oppositum non satis ostendat.

473. Unde patet ulterius, non P. Generalis expositionem, (si appellari hoc nomine debeat) sed Lapidarii potius impugnationem nimis exoticam, & inconsultam, nullique cordato credibilem absolutè censendam esse.

§. V.

Verborum V. Bellarmini Lapidarii mirabilis interpretatio.

1 yd. Lap.
n. 413.

474. **I**D verò ut novo discas experimento, quod fidem meam plenissimè liberet, subijcio tibi ipsius Lapidarii interpretationem egregiam, quam memoratis Bellarmini verbis adhibet tādē tanquā germanam, naturalem, atque genuinam; ita enim loquitur ipse. Sed prius subijciamus verba ipsa V. Cardinalis, quæ habentur in Admonitione ad Episcopum Theanensem nepotem suum, appensa Opusculo de Officio Principis Coloniae edito anno 1619. biennio ante pretiosam mortem ipsius.

475. Ea verò sunt hæc: *Siquis velit in tuto salutem suam collocare, & simul oporteat, eum Episcopali officio fungi, is omnino debet de octo controversiis (eas ibi designat) certam veritatem inquirere, & non respicere, quid multi hoc tempore dicant, aut faciant. Et, si rei certitudo non possit ad liquidum apparere, debet omnino tutiorem partem sequi, & nulla ratione, nullius imperio, nulla utilitate temporali proposita, ad minus tutam partem declinare. Agitur enim de summa*

rei, cum de salute aeterna tractatur, & facillimum est conscientiam erroneam exemplo aliorum induere, & eo modo, conscientia non remordente, ad eum locum descendere, ubi vermis non moritur, & ignis non exstinguitur. Hactenus verba planè Bellarmino dignissima.

476. In illis verò id in primis observa, quā fuerit exploratum, summo isti Doctori, ac verè Theologo, sine advertentia actuali, remorsive conscientiae, facillimè quem, posse, & peccare, & perire.

477. Jam relatis his verbis, postquam de expositione P. Generalis prædicta, de quæ sententia ipsius, & nostra, solito suo impetu multa effudisset Author Lydii Lapidis, quam ipse adhibeat interpretationem audiamus. Ait igitur, Bellarmini sensum germanum, naturalem, & genuinum, nisi velimus ipsi tribuere doctrinam ab Ecclesia damnatam, hunc esse, *Quod in dictis verbis loquatur de consilio, & non de præcepto: verba sunt Lapidarii.*

478. Verum ne putes, ipsum sine fundamento locutum; duo nanque producit, & patentia. Quæ verò illa? Accipito: *Patet (ait) primo ex titulo illius Opusculi, qui talis est: Admonitio ad Episcopum: monet ergo, & hortatur, non tamen præcipit. Hoc fundamentum primum. Audi secundum: Patet secundo (inquit), quia non universaliter, sed sigillatim loquitur de certis quibusdam controversiis (in quibus nempe magis periclitari Episcopi possunt). At nec omnes fideles sunt Episcopi, nec novem controversie sunt omnes morales controversie. Egregie! At potuit multò adhuc magis restringere; quia nec omnes Episcopi sunt Episcopi Theanenses: qui neque omnes Theanenses Episcopi Bellarmini nepotes sūt. Hæc est germana, naturalis, genuina interpretatio, quam Bellarmini verbis adhibet tādē novus iste Recentior Magister, nempe consilium non præceptum significant, neque extenden-*

denda ad alias controversias, neque ad alias personas, quàm ad Episcopos.

479. Ridiculus sim ego, si velim ista seriò refellere. Hæc enim ex illis sunt, de quibus Tertullianus alibi jam adductus, *Quædam sunt sic digna revinci* (scilicet contemptu, & risu), *ne ipsa gravitate adorentur.* Hæc de sensu Doctorum in quæstione propofita.

§. VI.

Quidquid in illa tandem re dicere libeat, doctrina nostra nihil potest obfarcire.

480. **I**D facile convincere proclive sit. Et in primis necessitas, si qua est, certitudinis absolutæ ultimi conscientie dictaminis, nō est propria materiæ, de qua differimus, sed omni materiæ communis, ut est concors omnium consensus; nemo nanque invenitur, qui prædictam necessitatem, vel non adstruat, vel neget generaliter, & sine ulla restrictione materiæ. Quare ad præsentem controversiam nostram specialiter non spectat.

481. Nunc verò assertio posita, suadet in super discursu penitus convincenti. Nempè iudicium ministri Sacramenti de ejusdem veritate, realique valore, nec debere, nec posse, moraliter saltem loquendo, esse certum plusquàm moraliter, hoc est, verè probabile, absolutè tamen fallibile, extra quæstionis aleam debet esse apud omnes, ut demonstratum à nobis est adeò clarè, ut vel ipse Lapidarius ultra nobis obfarcire non præsumat: neque subtili ullo reflexivum artificio incertitudo hæc absoluta, remorumque periculum frustrationis, vel præcaveri potest, vel superari, cum non dependeat à nostris reflexionibus, quòd Sacramentum validum re ipsa sit, ut nobiscum supponunt cuncti Probabilistæ licèt inconsequenter, ut etiam

demonstravimus.

482. Igitur, quòd minister Sacramenti, dum procedit ad ipsum, conficiendum, aut conferendum, falli absolutè possit circa valorem ejus, exponatque propterea Sacramentum absoluto periculo frustrationis, quidquid sit de ulteriori certo, aut certissimo conscientie dictamine, inevitabile profus est. At hoc est quod movebat, & difficillimum, videbatur cum vera prudentia componere; & hoc omnes fatentur unanimiter ab omnibus esse dicendum. Quid ergo peculiaris difficultatis opponitur doctrinæ nostræ?

483. Vel igitur minister Sacramenti, dum ipsi conficiendo voluntariè se ingerit, tanti imminentis mali periculum prudenter, & honestè contemnit, eò quòd sit remotum, & moraliter saltem inevitabile per providentiam ullam humanam naturæ suæ timidam, & incertam, vel imprudenter potiùs ac temerè se gerit? Posterius hoc opinor nemo Theologus dicat, immò, nemo Catholicus, alioqui frustra Dominus commisit hominibus dispensationem Sacramentorum.

484. Si verò prius illud dicatur, ut procul dubio ab omnibus dicendum est, rursus distinguimus, aut inquirimus: vel illud ipsum potest à Ministro cognosci omninò certò, & infallibiliter, non tantùm in communi (quod extra dubium est), sed etiam in particulari, ita ut possit de actionis singularis suæ honestate habere omnimodam securitatem, & certitudinem absolutam; vel solùm probabiliter, & cum morali certitudine tantùm? Si secundum hoc: benè. Profectò cuncti fateri tenebimur, nō esse necessariam ad prudenter agendum, etiam in hac materia, securitatem aliquam, aut certitudinem, quæ major sit imperfectâ, ac morali.

485. Si verò primum illud dicere libeat; quod ad præsens spectat, per me transeat. Certè doctrinam nostram (quæ omnium esse debet)

ex isto capite nullus abjiciat, cum illa ex se non obster præfata certitudini, si sit ipsa, ut supponitur, absolute possibilis. Est igitur doctrina à nobis tradita penitus independens ab illius ingentis difficultatis de ultimi dictaminis certitudine determinata resolutione.

ARTICULUS VIII.

Quid demum statuendum de absoluta, ac perfecta certitudine ultimi conscientie dictaminis circa absolutam honestatem objecti in administratione Sacramentorum?

§. I.

Nec hic, nec alibi, per se loquendo, necessaria illa est: immò communi sensui Theologorum, & quod est majus, Scripturæ Sacræ, repugnare aperte videtur.

486. **H**Æc definita nostra sententia est, quam sapius insinuavimus, aut expressimus, & cui non cum formidine, sed impavidè absolutum assensum damus; est enim, si quid aliud (nostro quidem iudicio) adeò in morali Theologia certa, ut ad instar miraculi nobis sit, quòd de absoluta ipsius veritate Theologus ullus dubitare potuerit. Verùm, quia, ut varia sunt mortalium ingenia, quàmplures Recentiores non modò falsam illam, sed & horridam censent, operæ pretium me facturum putavi, si ultra ea non pauca, quæ hucusque sparsim dedimus, ubi opportuna ferebat occasio, aliquas rationes produxero ex iis, quas alibi fusiùs expendimus, pro vano isto horrore, vel omninò tollendo, vel saltem temperando.

487. Et primùm quidem sufficere deberet auctoritas communis Theologorum, non modò veterum cum D. Angelico, de quorum mente circa rem istam rationabiliter dubitari non potest, sed etiam plurim.

insignioris notæ ex Recentioribus utriusque viæ, qui procul dubio multò plures sunt, quàm vulgariter creditur, & affirmatur. Porro pro contraria sententia, à qua maximè alieni sunt, multi nimium vulgariter recensentur ex illo jam rejecto Lapidarii principio, seu potius futili equivocatione, quòd nullum rationis dictamen, si sit absolute fallibile, atque adeò solum probabile, & opinativum simpliciter, in nullo sensu certum, vocari possit, nisi per inauditum paradoxum.

488. Utique vix reperias, aut ne vix quidem, aliquem (si recentissimos Probabilistas exceperis), qui aliquando docuerit, ultimum conscientie dictamen de absoluta honestate actionis debere certum esse perfecta certitudine, hoc est, simpliciter infallibili: nam, vel signatè affirmant debere esse certum moraliter, vel solum dicunt debere certum esse.

489. Adde etiam si sensus iste non adeò foret planus, atque genuinus, nūquàm tamen auderem alicui gravi Theologo oppositum appingere, nisi fortè ita clarè locutus esset, ut non posset de mente ipsius rationabiliter dubitari. An id temerè dixero, iudicabis non temerè post pauca, si me velis tantillum patienter sustinere.

490. Ergo præter communem Theologorum Doctorum auctoritatem, auctoritas in primis Dei ipsius sententiam nostram planè convincit. Porro quid magis frequens in Scriptura Sacra, quàm commendare nobis, atque suadere sanctum timorem Dei, & tremorem in operando, humilitatem, animi demissionem, diffidentiam de nostra sapientia, atque prudentia, consiliorum nostrorum, providentiarumque incertitudinem, summæ denique nostræ infirmitatis, & ignorantie, qua passim labimur, fallimur, deficimus, humilem, & compertam cognitionem?

491. Precor te, ne mireris, cande Lector, si dicere compellar, ne-

sci-